

### Список використаних джерел

1. Широкова Г.В. Жизненный цикл организации: концепции и российская практика / Г. В. Широкова. – С.-Петербург. гос. ун-т, Высшая школа менеджмента. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Высшая школа менеджмента, 2008. – 478 с.
2. Левин К. Теория поля в социальных науках / [Пер. Е. Сурпина]. – СПб.: Речь, 2000. – 368 с.
3. Kimberly J. R. The Organizational life cycle : issues in the creation, transformation, and decline of organizations / John R. Kimberly, Robert H. Miles – Proquest Info & Learning, 1980. – 492 p.
4. Адизес И. К. Управление жизненным циклом корпорации / И. К. Адизес; пер. с англ. – СПб. : Питер Пресс, 2007. – 383 с.
5. Greiner L. E. Revolution is still inevitable / L. E. Greiner // Harvard Business Review. – 1998. – № 76 (3). – P. 62–63.



**Хомин Ірина**  
к.е.н., старший викладач  
Тернопільський національний економічний університет  
м. Тернопіль, Україна

## **ДЕФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ (аналітичний аспект)**

Синтезовані показники, які характеризують теперішній стан вітчизняного аграрного сектору, зокрема, обсяг валової продукції, валова додана вартість, продуктивність праці тощо, на перший погляд, дають підстави для тверджень різних експертів, що він стрімко розвивається. Однак під аналітичним аспектом такі висновки видаються не надто переконливими, оскільки в цьому контексті мова мала би йти в першу чергу про збалансований розвиток його галузей, позаяк нинішнє гіпертрофоване викривлення співвідношення галузей рослинництва й тваринництва лише посилює кризові явища. Адже Україна втратила стосовно виробництва сільськогосподарської продукції за період реформування навіть ті здобутки, які вже мала в минулому. А тривалий дисбаланс цих галузей невдовзі може стати загрозою національній продовольчій безпеці.

На цьому тлі алогічним виглядає те, що замість концентрації виробництва, маємо кратне зростання суб'єктів господарювання, більшість з яких є дрібноземельними, отже не можуть застосовувати інтенсивні технології виробництва. Водночас різко зменшилася кількість зайнятих в аграрному виробництві, відтак значна кількість селян стала безробітною.

При цьому, не дивлячись на те, що потреба населення в продуктах харчування тваринного походження не задовольняється навіть наполовину, поголів'я тварин і відповідно виробництво м'яса ще й зараз зменшується, отже на

фоні зростання валового виробництва продукції рослинництва теж виглядає алогізмом, особливо коли зважити на надлишки кормового зерна, експорт якого через неконкурентноспроможність на зовнішніх ринках утруднюється.

Проте замість спрямування його на виробництво тваринницької продукції з метою нарощування її обсягів, що могло би не тільки витіснити імпорт значно нижчих за якістю м'ясопродуктів, ніж вітчизняні, але й забезпечити зростання валютних надходжень, зважаючи на більшу частку в ній доданої вартості, ніж у кормовому зерні, а також певною мірою вирішити проблему зайнятості сільського населення, позаяк тваринництво є трудомікішим, дисбаланс рослинництва й тваринництва лише посилюється.

До того ж виглядає, що дальша негативна динаміка тут уже підвладна лише фізичному закону інерції, який сильніший від будь-яких економічних заходів<sup>4</sup>, приміром, у вигляді дотацій за збільшення поголів'я корів, чи доплат за великовагові кондиції молодняку ВРХ, реалізованого переробним підприємством тощо, оскільки це жодного позитивного впливу на виробництво м'яса й молока не справило, а тривалим негативним трендом продовжує залишатися скорочення поголів'я тварин.

Водночас і в рослинництві ще досить далеко до рівня, який можна би було вважати ознакою розвитку аграрного сектору, адже показники урожайності сільськогосподарських культур в Україні значно нижчі, ніж скажімо, у Франції чи Німеччині. Вкупі з невисокою конкурентноспроможністю продукції вітчизняного аграрного сектору загалом, нестійкістю його стану через надмірну залежність від природно-кліматичних умов за всіма головними показниками, в тому числі й такими, які перевищують дореформений рівень, як-от, валове виробництво зерна, урожайність окремих сільськогосподарських культур, продуктивність корів, курей-несучок, бо й вони ще навіть не наближаються до середньоєвропейських, тут перманентним є катастрофічний брак фінансових ресурсів, що унеможлиблює його розвиток у перспективі.

Відтак проблеми розвитку аграрного сектору Україні зімкнулися в зачароване коло внаслідок того, що кампанія з реформування аграрного сектору здебільшого обмежувалася деклараціями, в той час, як вона потребувала державної підтримки, передусім фінансової. Але тут знову ж не було вироблено чіткої програми, а тому величезні бюджетні кошти за старим підходом спрямовувалися за стохастичним принципом у більшості випадків на великі сільськогосподарські підприємства, не вибираючи з них, ефективні вони чи ні, тим самим прирікаючи насамперед новостворені фермерські господарства лише на виживання, унеможливаючи їхній розвиток.

Тому й не дивно, що фермерські господарства не можуть наразі справляти суттєвий вплив на розвиток аграрного сектору, а лише посилюють дисбаланс його галузей, як і великі й середні сільськогосподарські підприємства, оскільки так само вимушені займатися практично тільки виробництвом зернових і технічних

<sup>4</sup> Такий висновок напрошується передусім тому, що витoki інерційності тренду спаду поголів'я тварин губляться ще у 80-х роках ХХ ст., коли цей показник був, "політичним" і жорстко контролювався директивними органами.

культур, які більш-менш прибуткові, хоч у цілому світі власне за такими видами продукції рослинництва, як картопля й овочі, а у тваринництві – молоко, вовна, мед саме частка дрібних товаровиробників є вирішальною.

Причина цього лежить на поверхні. Адже за весь період реформування аграрного сектору України так і не створено рівних умов господарювання для фермерських господарств, а далі лівова частка бюджетних коштів спрямовується на дотації іншим товаровиробникам. Отож упродовж останніх років аграрне виробництво практично тупцює на місці, бо потенціал менеджерів великих сільськогосподарських підприємств уже вичерпаний, а нових більш енергійних, якими могли б стати фермери, не використовується в повній мірі через відсутність належної державної підтримки фермерських господарств, не кажучи вже про неможливість залучення нових здібних лідерів через відсутність конкурентного середовища щодо організації альтернативних господарств на селі.

Цей процес, попри безальтернативність необхідності його здійснення, невиправдано затягнувся, що є головною причиною низької економічної ефективності аграрного виробництва, оскільки тут ніяк не можуть відійти від застарілої моделі економічних відносин, котра практично мало чим відрізняється від успадкованої колгоспної, оскільки у більшості великих сільськогосподарських підприємств вона лише дещо підретушована.

В той же час пройшло надмірне зміщення виробництва сільськогосподарської продукції в особисті господарства населення, що хоч і забезпечувало внутрішній ринок продуктами харчування, особливо такими, які не потребують промислової переробки: картоплею, овочами й фруктами, частково молочними й м'ясними, але негативно позначилося на розвитку вітчизняного аграрного сектору насамперед в плані підвищення його економічної ефективності, адже дрібнотоварне виробництво надто трудомістке, зважаючи на відсутність тут можливостей для застосування передових технологій, отож воно здійснюється з великими затратами ручної праці.

Створені ж фермерські господарства наразі не відіграють суттєвої ролі в аграрному виробництві, оскільки здебільшого не мають достатньої маси продуктивного капіталу, аби сповна використати свій потенціал. Більш того, впродовж останніх років спостерігається скорочення кількості фермерських господарств, не дивлячись на те, що їхня кількість в Україні є меншою навіть у порівнянні з Польщею. Але консервація статус-кво аграрного сектору, а тим більш повернення до колгоспно-радгоспної монополії є лише ілюзією не тільки тому, що це суперечило би світовій практиці, але й сучасним реаліям в Україні.

Виходячи з цього, необхідно, на наш погляд, кардинально переглянути політику бюджетного фінансування аграрного сектору й замість розпилення коштів за різними напрямками, спрямовувати їх саме таким прогресивним суб'єктам господарювання, де є передумови для суттєвого нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, перш за все тваринницької, з обов'язковою умовою застосування новітніх технологій. Бо консервування застарілих економічних взаємовідносин та технологічно відсталого виробництва призводить лише до неефективного витрачання ресурсів та

неконкурентноспроможності вітчизняного сектору економіки, а загалом – до пролонгації на невизначений період його кризового стану, через що сподіватися на його розвиток за таких обставин не доводиться.

